

XXV ANIVERSARIO DE LOS MÁRTIRES DE LA UCA

DOSSIER DE PREMSA

jsu
Jesuites

La matinada del 16 de novembre de 1989, un destacament de soldats salvadorencs del batalló Atlacatl va entrar a la Universitat Centreamericana (UCA) de San Salvador amb la intenció de matar els jesuïtes que vivien a la residència de la Universitat, principalment Ignacio Ellacuría, Segon Montes i Ignacio Martín-Baró. Les ordres militars indicaven que no podien quedar testimonis i van ser assassinats tres jesuïtes més (Amando López, Juan Ramón Moreno i Joaquín López), una treballadora de la Universitat i la seva filla (Julia Elba i Celina Ramos).

L'assassinat d'Ellacuría i dels seus companys ja havia estat anunciat. Membres de les Forces Armades havien qualificat la UCA com un "refugi de subversius" i Ellacuría, entestat a buscar una solució negociada a la guerra civil, s'havia convertit en un dels objectius més desitjats pels militars. Cinc dels jesuïtes assassinats eren espanyols i, coneixent el risc que corrien, haurien pogut tornar al seu país d'origen. Però no ho van fer.

Sis jesuïtes i dues dones es convertien en símbol d'una multitud anònima de víctimes -80.000 a El Salvador durant els anys 80-, i símbol d'una manera de ser Església.

Qui era Ignacio Ellacuría?

Ignacio Ellacuría va néixer el 1930 a Portugalete, prop de Bilbao. Fill d'un metge oftalmòleg, era el quart de cinc germans. Després d'estudiar al col·legi dels jesuïtes de Tudela (Navarra), va entrar al Noviciat de la Companyia de Jesús als 17 anys. Un any després ja era al nou Noviciat de Santa Tecla (El Salvador). Va cursar estudis d'Humanitats i Filosofia a Quito (Equador) i de Teologia a Innsbruck (Àustria). Va realitzar el Doctorat en Filosofia a Madrid, sota la direcció de Xavier Zubiri, precisament sobre el pensament d'aquest gran filòsof basc, amb el qual va col·laborar estretament. El 1967 torna a El Salvador, on va treballar amb intensitat a la Universitat dels jesuïtes, de la qual va ser rector des de 1979 fins al moment de la seva mort, el 1989, a l'edat de 59 anys.

Ellacuría va ser una figura intel·lectual i humana de gran talla. S'havia guanyat el respecte i admiració per l'alt nivell dels seus estudis filosòfics i per la seva defensa dels drets humans. Els qui el van conèixer coincideixen que era un home sorprenent per la seva intel·ligència, tenacitat i la seva capacitat d'entrega. A favor dels més desfavorits.

Compromesos amb la pau i la justícia

A El Salvador es va trobar amb una pobresa creixent i una situació política i una estructura socioeconòmica extremadament violentes. Per Ellacuría, la violència més greu, i l'arrel mateixa de tota violència, és l'estructural; la qual sotmet a la majoria de la humanitat a viure en condicions absolutament inhumanes. Davant d'aquesta realitat, juntament amb els seus companys jesuïtes i teòlegs intel·lectuals cristians de la seva generació va optar per dedicar la seva vida al servei de la millora d'aquesta situació. I ho va fer des de la seva condició de religiós jesuïta i intel·lectual universitari. Des de la UCA va denunciar les condicions d'exploatació i de misèria de la majoria camperola del país.

En aquest compromís va coincidir amb l'arquebisbe de San Salvador, Óscar Arnulfo Romero, que va ser assassinat mentre celebrava missa el 1980. Ellacuría va dir llavors que "amb Monsenyor Romero, Déu va passar per El Salvador". La relació entre els dos va ser especialment estreta després de l'assassinat del jesuïta Rutilio Gran, el 1977. Romero, considerat un bisbe conservador i crític amb la teologia de

l'alliberament, acabava de ser nomenat arquebisbe de San Salvador. L'assassinat de Rutilio Gran el va marcar de tal manera que es va convertir en un referent de la defensa dels drets humans: va condemnar la violència de l'exèrcit, va denunciar els abusos del govern i va advocar per un canvi social en favor dels més pobres.

L'opció d'Ellacuría el va portar a convertir-se en un important mitjancer entre les parts combatents a la guerra civil. Va apostar per una pau negociada com a única via per a la solució del conflicte i sempre va ser contrari a la sortida militar. Per aquest motiu no va dubtar a dialogar amb tots i va ser consultat en diverses ocasions tant pel govern salvadorenc com per l'ambaixada dels Estats Units i els líders de la guerrilla.

Va ser el seu assassinat i el dels seus companys el que va demostrar definitivament que tenia raó. La mort dels jesuïtes i de les dues dones va provocar una reacció tan la comunitat internacional que, finalment, l'administració dels Estats Units va advocar per un procés de pau, signat el 31 de desembre de 1991 a Nova York.

25 anys després

Pels assassinats dels jesuïtes van ser portats a judici a El Salvador diversos militars, però només dos van ser condemnats el 1991. Un d'ells era el director de l'Escola Militar de San Salvador, el coronel Guillermo Alfredo Benavides. Poc temps després, el 1993, van quedar en llibertat, gràcies a l'aprovació al Parlament de la llei d'amnistia.

La Comissió de la Veritat que va investigar les violacions dels drets humans comeses durant la guerra va revelar que l'ordre d'assassinar Ellacuría i els seus companys va sortir dels màxims responsables de l'Exèrcit.

Les peticions d'obertura del cas presentades pels jesuïtes a El Salvador no han prosperat.

A Espanya, sota el principi de justícia universal, l'Audiència Nacional va iniciar el gener de 2009 una investigació sobre el cas després d'admetre la querrela presentada per dues organitzacions de drets humans. A finals de 2011 el jutge Velasco va sol·licitar l'extradició de 15 militars salvadorencs.

El 5 d'octubre de 2014, el ple de l'Audiència Nacional, va dictaminar que els tribunals d'Espanya són competents per investigar el cas per terrorisme i per lesa humanitat, malgrat la darrera reforma de la llei de la justícia universal.

La Companyia de Jesús i la UCA han mostrat respecte davant d'aquestes iniciatives judicials, però des d'un principi van prendre la decisió d'actuar exclusivament amb els instruments legals propis d'El Salvador. La seva convicció i compromís és que la justícia en el cas dels màrtirs de la UCA i en el de la resta de víctimes de la violència a El Salvador, contribueix a l'enfortiment de les institucions del país.

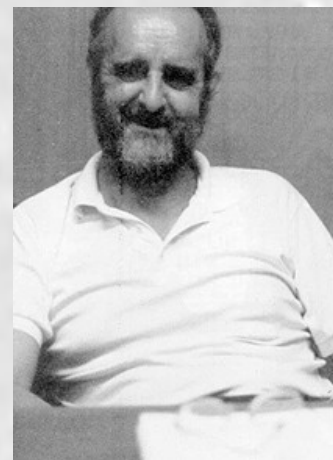
Les víctimes

A més d'Ellacuría, aquell 16 novembre 1989 van ser assassinats cinc jesuïtes més, també compromesos amb la defensa de la pau i els drets humans, i dues dones que precisament es trobaven aquella nit a la universitat per a protegir-se de la violència de la guerra civil.

Ignacio Martín-Baró va néixer a Valladolid el 1942 i estava a Amèrica Central des de 1962. Era vicerector de la UCA en el moment del seu assassinat i director del departament de Psicologia. Els seus estudis i obres van intentar respondre a la dura repressió política, el menyspreu als drets humans i la creixent exclusió sociocultural i econòmica a Amèrica Llatina. Va fundar l'Institut Universitari d'Opinió Pública (IUDOP) que va ser i és, en l'actualitat, molt important per a la realització d'estudis rigorosos sobre l'opinió pública a El Salvador.

Segundo Montes era el superior de la residència i director de l'Institut de Drets Humans de la UCA, que va fundar. Aquesta institució investigava i denunciava les violacions dels drets humans comeses al país. Es va concentrar en el drama dels refugiats que fugien de la repressió violenta. Havia nascut a Valladolid el 1933 i estava a Amèrica Central des de 1949.

Amando López Quintana, professor de Teologia al Centre de Reflexió Teològica i Religió de la UCA. Va ser rector del seminari de Sant Salvador i de la UCA de Managua. En ambdós països va defensar perseguits per règims criminals, de vegades, amagant-los a la seva pròpia habitació. Nascut a Cubo de Bureba (Burgos) el 1936, residia a Amèrica Central des de 1953.

Juan Ramón Moreno Pardo, navarrès, nascut a Villatuerta el 1933, era el secretari del provincial dels jesuïtes de l'Amèrica Central. Treballava a la zona des de 1951, era professor de Teologia a la UCA, mestre de novicis i mestre de l'esperit, acompanyant de comunitats religioses. A Nicaragua va participar en la campanya d'alfabetització.

Joaquín López y López va ser l'únic jesuïta salvadorenc assassinat. Nascut el 1918, home senzill i de tarannà popular. Va treballar a l'escola i va ser el primer secretari de la UCA a 1965. Era director del moviment d'educació popular Fe i Alegria, institució d'escoles populars per als més pobres.

Julia Elba era la cuinera de la UCA. **Celina Ramos** era la seva filla. La família havia sol·licitat als jesuïtes quedar-se a la residència de la Universitat per por a la violència i als combats que aquells dies s'havien intensificat a la capital.

XXV Aniversari dels màrtirs de la UCA

La Companyia de Jesús a Espanya i les seves obres celebraran un munt d'actes per commemorar el XXVè aniversari dels màrtirs de la UCA. Aquests són només alguns d'ells:

ARAGÓ

- Saragossa: Eucaristia en el 25è aniversari Màrtirs d'El Salvador. 14 de novembre (festa de san José Pignatelli), 19:30h, Església de san José Pignatelli.
- Osca: Eucaristia en record dels màrtirs de El Salvador. 3 de desembre, Església de san Vicente.

ANDALUSIA

- Còrdova: Conferència "La persona y la obra de Ignacio Ellacuría, Pensamiento y compromiso 25 años después" per José Mora Galiana. 5 de novembre, 19:30h, Centro Cultural San Hipólito.
- Sevilla: Conferència "Ignacio Ellacuría: Transformando el mundo a través de la Universidad", a càrrec del Dr. D. Juan Antonio Senent de Frutos. 4 de novembre, Escuelas profesionales SAFA, Trajano, 35-A.
- Sevilla: Projectió de la pel·lícula "Romero" (John Duigan, EE.UU., 1989) i col·loqui posterior. 14 de novembre, 21:00h, Centro Arrupe.
- Sevilla: Taula rodona "XXV aniversario de los mártires de la UCA: la universidad al servicio de la transformación social". 10 de desembre, Universidad Loyola Andalucía, Campus Palmas Altas.
- Granada: Conferència "Sentido teológico del martirio. XXV aniversario de los mártires de la UCA de El Salvador" per Juan Antonio Estrada. 4 de desembre, 20:00h, Centro Suárez, C/ Elvira, 65.

ASTÚRIES

- Oviedo: Eucaristia en la qual predicarà el P. Jesús M. Sariego Rodríguez SJ, Secretari del Provincial de Centreamèrica quan es van produir els assassinats. 14 de novembre, 20:15h, Iglesia de las Salesas.
- Gijón: Eucaristia coincidint amb el magüestu de la Fundación Revillagigedo. 21 de novembre, 19:00h, Parroquia San Esteban del Mar del barrio del Natahoyo.

CASTELLA I LLEÓ

- Valladolid: La Companyia de Jesús se sumarà a l'ofrena floral i lectura de poemes en la qual estan representades les famílies de les víctimes i diverses organitzacions. 11 de novembre, 13:00h, Monòlit dedicat a Segundo Montes Mozo i Ignacio Martín Baró, carrer Francisco Javier Martín Abril.
- Valladolid: Eucaristia en el 25è Aniversari Màrtirs d'El Salvador. 15 de novembre, 20.15h, Iglesia del Corazón de Jesús (Jesuitas), Ruiz Hernández 10.
- Valladolid: La Companyia de Jesús se suma a la setmana commemorativa organitzada des de la Fundació Segundo y Santiago Montes, que inclou exposicions, conferències i taules rodones.
- Salamanca. Eucaristia XXV Aniversari dels màrtirs de la UCA i pregària setmanal després de la missa en memòria dels màrtirs. 19 de novembre, 20:00h Parroquia del Milagro de San José.
- Burgos: Projectió de la pel·lícula "Romero" (John Duigan, EE.UU., 1989) i col·loqui posterior. 14 de novembre, 19:30h, c/Molinillo 3.
- Burgos: Eucaristia de la solidaritat: 25 aniversari de l'assassinat dels jesuïtes de la UCA. 15 de novembre, 20:00h, Iglesia de la Merced.

CATALUNYA

- Barcelona: Acte "La Universitat al servei dels més pobres": projecció, taula rodona i lectura del manifest UNIJES. 11 de novembre, ESADE, Av. Pedralbes, 60-62.
- Barcelona: Taula rodona "Universitat i justícia social: als 25 anys de la mort d'Ignacio Ellacuría i els jesuïtes màrtirs d'El Salvador". 18 de novembre, 15:30h, Institut Químic de Sarrià, Via Augusta 390.
- Barcelona: Taula rodona "El llegat d'un martiri. Vint-i-cinc anys de l'assassinat dels jesuïtes de la UCA (1989-2014)". 19 de novembre, 19:00h, Cristianisme i Justícia, Roger de Llúria 13.
- L'Hospitalet de Llobregat (Barcelona): Jesuïtes Bellvitge - Centre d'estudis Joan XXIII, a la ESO, jornada de recordatori i reflexió sobre el testimoni dels màrtirs de la UCA. Pregària oberta a tota la comunitat educativa del centre. 17 de novembre.

ILLES CANÀRIES

- Las Palmas de Gran Canaria: Seminari-trobada: "Espiritualidad y pensamiento social para una educación/Formación integral: el legado de I. Ellacuría SJ, I. Martín-Baró SJ y compañeros mártires del Salvador". 11 de novembre, 20:00h, Centro Loyola, C/Dr. Chil, 15)

MADRID

- Eucaristia d'Acció de Gràcies en el 25è Aniversari Màrtirs d'El Salvador. 16 de novembre, 13:00h, parroquia de San Francisco de Borja (Jesuitas), Calle Serrano 104,.
- Taula rodona: "En el 25º Aniversario Mártires de El Salvador: La liberación desde la Reconciliación". 18 de novembre, 19:00h, Universidad Pontificia Comillas, Aula Magna, Alberto Aguilera 23.

PAÍS BASC

- Donostia: Trobada celebrativa "Pedro Arrupe e Ignacio Ellacuría". 11 de novembre, 19:00h, Cripta de la Iglesia de los Jesuitas.
- Bilbao: Exposició Bibliogràfica "XXV aniversario de los mártires de la UCA: su legado universitario". 12-22 de novembre, Universidad de Deusto.
- Vitoria-Gasteiz i Bilbao: Conferència "El Pensamiento social y Ético de Ignacio Ellacuría. Claves para un humanismo espiritual en nuestra época", per Agustín Ortega. 12 de novembre, 19:30h, a Bilbao, Arrupe Etxea. 13 noviembre, 19:00h, a Vitoria-Gasteiz, Centro Loyola.
- Bilbao: Taula rodona "Servicio a la verdad y a los pobres: mártires en la universidad", 13 de novembre, 19:00h, Universidad de Deusto.
- Bilbao: Eucaristia en memòria dels màrtirs de la UCA. 14 de noviembre, 19:00h, Iglesia de Nª Sª de Begoña, Jesuitak Indautxu.
- Bilbao: Homenatge a Juan Ramón Moreno, antic alumne del col·legi dels Jesuïtes. 16 de noviembre, 12:30h, Iglesia de Nª Sª de Begoña, Jesuitak Indautxu. Després de l'Eucaristia es descobrirà una placa commemorativa.
- Bilbao: Trobada "UCA-El Salvador: Seguimos trabajando por la justicia. Otros 25 años por delante". 17 de novembre, 18:30, Centro Ellacuría, Arrupe Etxea.

VALÈNCIA

- València: Menció especial a les eucaristies del 16 de novembre al Centro Arrupe (12:00h) i a la Iglesia del Sagrado Corazón, coneguda com la Iglesia de la Compañía (13:00h).
- Gandia: Menció especial en la eucaristia del 16 de novembre a la iglesia del Palau Ducal de Gandía, Iglesia del Sagrado Corazón (13:00h).
- Alacant: Eucaristia d'acció de gràcies pel seu testimoni. 27 de novembre, 19:00h, Centro Loyola de Alicante, C/ Gravina, 4
- Alacant: Conferència "Ignacio Ellacuría. Análisis de la realidad para otro mundo posible" per Juan Antonio Senent de Frutos. 27 de novembre, 20:00h, Centro Loyola de Alicante, C/ Gravina, 4

Més informació

Vídeos:

- Entrevista de Cristianisme i Justícia a Xavier Alegre SJ amb motiu del 25è aniversari: <http://www.cristianismeijusticia.net/canal-youtube>
- "Ignacio Ellacuría: Vida y Compromiso" . Documental produït el 2009 amb motiu del XX aniversari dels màrtirs de la UCA. Versió reduïda disponible a: <http://vimeo.com/7958880>

Publicacions recents:

- José Sols (2014): *Les raons d'Ellacuría*. Quadern de Cristianisme i Justícia amb motiu del XXV aniversari. Disponible online: <http://www.cristianismeijusticia.net/les-raons-d'ellacuria>
- VVAA (2014): *A Grammar of Justice. The Legacy of Ignacio Ellacuría*. Orbis Books. En el 25è aniversari de la mort d'Ellacuría. Propera edició en castellà a UCA Editores.
- Juan Antonio Senent (ed.) (2012): *La Lucha por la Justicia. Selección de textos de Ignacio Ellacuría (1969-1989)*. Universidad de Deusto.
- Héctor Samour (2012): Crítica y liberación: *Ellacuría y la realidad histórica contemporánea*. Adg-n.
- Rodolfo Cardenal Chamorro y otros (2012): *Ignacio Ellacuría: intelectual, filósofo y teólogo*. Adg-n
- José Mora Galiana (2010): *El quehacer filosófico desde Ellacuría*. Tutorial Formación, S.L.L.
- Roberto Martialay, SJ. (2009): *Ignacio Ellacuría: Bajar de la cruz al pueblo*. Ediciones Mensajero.
- Juan Antonio Senent de Frutos y José Mora Galiana (2009): *Ignacio Ellacuría, 20 años después: actas del Congreso Internacional, celebrado en Sevilla*. Instituto Andaluz de Administración Pública.

L'aniversari a la UCA de San Salvador

Una representació de la Província d'Espanya de la Companyia de Jesús assistirà als actes organitzats per la Universidad Centroamericana "José Simeón Cañas" a San Salvador. El jesuïta Cipriano Díaz Marcos SJ representarà al Provincial d'Espanya.

Díptic amb el programa d'activitats: http://infosj.es/files/documentos_prensa/ProgramaUCASanSalvador.pdf

Lloc web creat per la UCA amb motiu de l'aniversari: <http://www.uca.edu.sv/XXVaniversario/>

Contactes de premsa:

Elena Rodríguez-Avial
Tlf: 91 5344810
c.e: prensa@jesuitas.es

Montse Girbau
Tlf: 93 3183736
c.e: mgirbau@jesuites.net

Xabier Riezu
Tlf: 662 508 606
c.e: xriezu@sjloyola.org

Província d'Espanya de la Companyia de Jesús – Cúria Provincial
C/ Avda. de la Moncloa, 6 28003 Madrid
Tlf.: 91 534 48 10 Fax.: 91 533 55 96